AL. CISTELECAN

"Petru Maior" University of Târgu-Mureș

LOST GIRLS: THE OPRESSED FROM COȘTILĂ (ADA UMBRĂ)

Abstract: The author explores the poetic texts written by virtually unknown Romanian author Ada Umbră, revealing both her tragic destiny and creative biography, while at the same time discussing some of her major themes and technical elements.

Keywords: Ada Umbră, Romanian Women Poets, Symbolism, Feminity.

Mare (da' mare de tot) durere de amoare clamează și sărmana Ada Umbră, răpusă simbolist (deși poeziile n-au nimic a face cu simbolismul) de ftizia corespunzătoare, la abia 44 de ani (s-a născut în 1885, la Turnu Severin, și a murit în 1928, la Ianca, jud. Brăila, unde era institutoare).[1] O chema la naștere Popescu și a rămas, biata de ea, orfană de mică; a reușit însă să urmeze cursurile Școlii Normale "Elena Doamna" din București (le termină în 1903) și să devină învățătoare (la Ianca, dar și-n alte sate brăilene – Grojdibodu, Băbiciu -, după cum zice Nicu; școala din Ianca îi poartă azi, cu pietate și cinste, numele). Se mărită cu un coleg de cancelarie - Florea Ionescu (care și el va muri de ftizie, la doi ani după Ada, lăsînd în urmă, după cum zice Nicu, două fete), așa că Ada Umbră e, de fapt, numele de artă al Eugeniei Fl. Ionescu (mai semnează și Ada din Coștilă). Lucia Toader Gruzsniczki dă o listă de reviste – destul de mare – la care a colaborat; mai apare, în plus, și prin *Cosînzeana* din 1914. Din fotografia pe care i-am văzut-o pare destul de urîțică și cam colțuroasă, așa că o premisă necesară (dar nu și suficientă, firește) pentru drama de amor putea exista. Cu sau fără ea, Ada le suferă dramatic eminent.

Practic, ea începe chiar cu de jale și de doliu amoros. E deja părăsită în chiar primele (ce zic primele, în chiar prima!) poezii și nu-și revine din traumă decît, strict incidental (dar atunci cu defulare vijelioasă), pe la jumătatea cărții; dar numai pentru a o lua de la capăt cu aceeași litanie de abandonată iremediabil. De scris, scrie după tipic sămănătorist (degeaba a colaborat și la *Sburătorul* după război), cu peisaje de alean (care-i poate fi luat și de notă simbolistă, dacă n-ar fi toate sămănătoristele bolnave de aleanuri și tînjeli) anume potrivite ca decor idilic de contrast la drama proprie. Natura exultă, fata suferă, cam asta e rețeta sămănătoristă de amor. Așa și la Ada: toată lumea merge să se drăgălească sub plopii de la răscruce și-n mijlocul unui peisaj mirific, după standard ("Pe sub poala cenușie/ A doi plopi ce nu mai tac,/ Drum din sat și drum din vie/ Se-ntîlnesc și cruce fac.// La o parte-i grîul verde,/ Presărat cu flori de mac,/ Legănat de vînt se pierde/ Cîntecul de pitpalac" etc.), numai ea, amărîta, se duce singură: "Iar de cîntă pitpalacul,/ La răscruci cu doru-mi greu,/ Cînd se scutură-n grîu macul,/ Singură mă duc mereu" (*La răscruci*). Visări însă își face frumoase (se

[1] Datele biografice, după *Dicționarul general al literaturii române,* Ț-Z, Editura Univers Enciclopedic, București, 2009 (articolul aparține Luciei Toader Gruzsniczki), dar și după *Precuvîntarea* lui Vintilă Nicu la vol.: Ada Umbră, *Versuri,* Ediție alcătuită de Vintilă Nicu, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2008. Ediția – din care vom cita – include toate poemele apărute în vol. *Sub plopi* (Editura "Ramuri", Craiova, 1921), la care se adaugă alte poezii identificate prin reviste (din care unele par simple variante), cu un total de "109", puse însă în ordinea apariției lor prin reviste (fără a mai respecta ordinea volumului antum). Vintilă Nicu anunță aici și apariția unui "volum I" al ediției (*Versuri*-le ar fi al II-lea), cu "multe alte informații" despre Ada, dar acest volum n-a apărut încă. Să sperăm că totuși…

BDD-A21724 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 13:28:15 UTC)

vede că-s din amintiri, deci creditabile), propunînd idilă hieratică în aceleași peisaje aproape narcotice, cu natură de alint (e, fără îndoială, un transfer de tandrețe în această scriitură diafană de peisaje): ”E iarăși vară, iarăși cald,/ Și sara-s blînzi zefirii,/ Și-i iarăși lacul de smarald,/ Și-n floare trandafirii.//…// Vom însera pe cărărui,/ Vom sta pe iarbă verde,/ Și, ca și-n vremea de demult,/ În noapte ne vom pierde” etc. (*E iarăși vară*). Lovinescu, care-i face onoarea cîtorva rînduri în *istorie* (ceea ce se cuvine remarcat ca mare galanterie, căci, după D. Micu bunăoară, Ada e doar una din ”semnăturile inexpresive” dintr-o mare grămadă),[2] zice că are o „sensibilitate feminină, delicată, vaporoasă, uşor elegiacă, impresionabilă la toate variaţiile naturii.”[3] Asta-i numaidecît, doar că – aș zice – de elegiacă nu-i deloc ”uşor elegiacă”, ci chiar drastic elegiacă. Nu văd cum s-ar putea ceva mai adînc și mai definitiv elegiac decît asemenea invocație funebră cum e această *Mi-e dor* a Adei: ”Mi-e dor de strîmta groapă a liniștei de veci,/ Mi-e dor de nepăsarea dintre pereții reci,/ Și-aș vrea să dorm departe, în colț împădurit./ Ascunsă sub frunzișul de vremuri grămădit.// Din putrezirea-mi crudă în fundul negrei gropi,/ Ar răsări la capu-mi, doinind în sară, plopi/ Și-ar crește mari, năprasnici, așa cum dorul meu/ Năprasnic fost-a-n lume, nespus, nespus de greu” etc. (E, probabil, o intenționată ”pastișă” la *Mai am un singur dor*; Ada face destule d-astea, mai ales după Coșbuc, pe a cărui versificație joacă, deși Lovinescu crede că joacă după folclor; așa ceva însă n-am prea văzut). La partea asta de suferință și de elegie mai multă dreptate are Verax din *Transilvania,*[4] carele zice că la Ada ”tonul dominant e melancolia” și ”o tristeță neobișnuită” din dragoste, de unde apoi ”urmarea: sbucium, clocot, pustiu, nenoroc”. Întocmai așa. O fi avînd Ada și ”versuri sfioase, de confesiune și descriptiv-naturiste”, cum zice Ciopraga,[5] dar cînd suferă o face fără cruțare. Nici de sine, nici de retorică lăcrimoasă și funebrală: ”De cînd plecat-ai veacuri sunt,/ Pierdută mi-i visarea,/ Vieața-mi calcă spre mormînt/ Și al nimicirii aspru vînt/ Îi spulberă cărarea” (*Te-ai dus*). Astea nu-s chiar ”miniaturi sufletești brodate pe rețeaua unei fantezii metrice variate” (cu rețeaua, însă, așa e), cum zice Lucia.[6] Astea-s strigăte în regulă, vaiete eclatante, căci Ada merge direct ”către un mormînt de jale” (*Apus*). E drept că nici n-are încotro altundeva să meargă, întrucît luminozitatea vieții abia de i-a strălucit o clipă: ”Și-afară-i iarnă grea/ Și vîntul se muncește între pămînt și stele;/ Iar plînsu-i are ceva din visurile mele,/ Ce n-au trăit aievea nici cît un fulg de nea” (*Seară de iarnă*). Ca toate suferitoarele din vremea ei (și de dinainte), Ada se controlează însă în situații delicate și pleacă îndurerată, dar cu demnitate: ”Mă duc, privește, surîzînd,/ Fără cuvînt de rugăciune,/ Făr' de cuvînt care ți-ar spune/ C-ascunde lacrimi al meu gînd” etc. (*Mă duc*). Estetica acestei stăpîniri de sine dă bine, dar în sufletul bietei fete e furtună de pathos și totul pregătit de sacrificiu, fie de un fel, fie de altul: ”Și-aș da ca să te pot uita/ Mulți ani din viața mea pribeagă;/ dar aș plăti cu viața-ntreagă/ O rază din privirea ta” (*Un gînd*). (Nu știu ce-ar fi vrut unii mai mult). Ar fi însă jertfe în zadar, căci Ada nu s-a potrivit nicidecum cu iubirea; au avut frecvențe total diferite, degeaba invocații peste invocații: ”Și n-ai fost atuncea/ Cînd eu te-am cerut:/ Azi inima-mi moartă-i/ Și veacu-mi trecut;// Și viața-mi ajunsă/ La capăt de drum:/ Povară mi-e gîndul/ Și inima scrum” etc. (*Iubire, iubire*). Asemenea consecvență în suferință e, implicit măcar, semn de devoțiune amoroasă; dar Ada dă și pe față semne de devoțiune, punînd religiozitate aprinsă în declarații și declamînd cu sufletul deschis: ”Tu nu cunoști duiosul, stingherul vis în care/ Și Rugii și-Nchinării ești singur Dumnezeu…/ De unde s-afli-adînca, tăcuta-nfiorare/ Ce-și viecuiește traiul ascunsă-n gîndul meu?// Și gîndu-mi visătorul e pururea cu tine./ Credința lui: Iubirea;

[2] Dumitru Micu, *Început de secol. 1900-1916. Curente și scriitori,* Editura Minerva, București, 1970, p. 182.
[3] E. Lovinescu, *Scrieri*, IV, *Istoria literaturii române contemporane,* Ediție de Eugen Simion, Editura Minerva, București, 1973, p. 521.
[4] *Transilvania,* nr. 10/1922.
[5] Const. Ciopraga, *Literatura română între 1900 și 1918,* Editura Junimea, Iași, 1970, p. 290.
[6] Lucia Toader Gruzsniczki, *op. cit.*

BDD-A21724 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 13:28:15 UTC)

Icoană: glasul blînd/ Ce l-a robit c-un cîntec şi-n vraja lui îl ţine" etc. (*Scrisoare*). Cu tot chinul, tot iubirea rămîne religia supremă şi pentru Ada (de nu cumva tocmai din pricina asta): "Să nu fugi de calda-i pornire,/ Să nu fugi de-al inimii drum;/ Că tot ce nu-nseamnă iubire/ E vînt, şi cenuşă, şi scrum" etc. (*Să nu fugi…*). Se vede însă că s-o fi schimbat ceva pe drum, căci brusc Ada începe să juiseze şi să jubileze în freamăte şi dă abrupt în beatitudini: "În noaptea cînd te voi cuprinde/ La piept strîngîndu-te tăcută/ Pe-un colţ de cer, necunoscută,/ O nouă stea se va aprinde.// În noaptea cînd te voi cuprinde.// În noaptea cînd voi fi a ta/ Va răsări o nouă floare/ Şi vraja ei tulburătoare/ Pămîntul va îmbălsăma.// În noaptea cînd voi fi a ta" (*Dor nestins*). Ei, aşa da! Iar de-acuma să te ţii dezlănţuire şi revărsare de patimă, ca răzbunare rezolută pe atîtea frustrări: "O, tulburarea ce-o vezi în ele/ E valul care – dezlănţuit/ Din adîncimea inimii mele - / Se urcă-n ochii ce i-ai privit.// Ca o undire, ca o năvală" etc. (*Cîntec vechiu*). Pînă la urmă, după cum se vede, Ada a găsit calea.

Numai că dacă poeziile-s puse cît de cît cronologic (şi Nicu zice că aşa le-a pus), se pare că a pierdut-o din nou şi repede, căci redactează numaidecît o elegie "grea", un fel de acoladă definitiv dramatică şi patetică (de care Lovinescu[7] zice că-i luată după Dimitrie Anghel): "Eu port un lanţ în suflet… Verigă cu verigă/ L-au făurit acolo credinţele de ieri./ În zornăirea-i surdă nici nu mai ştiu ce strigă/ Din tot amarul zilnic înnăbuşitei vreri" etc. (*Eu port un lanţ în suflet…)*; totuşi, această caligrafie cumplită nu pare simplă concluzie de amor, ci reflecţie de viaţă, meditaţie pe propria biografie; ce-i drept, tare amară. Dar vine îndată şi un nou roi de suferinţe din amor, la fel cu primele.

Ca toate Didonele române (şi-s multe!), şi Ada mai găsea alinare la natură, unde face gingăşii în funcţie de calendar (cum zicea Lovinescu) şi de momentul zilei (e scrupuloasă şi la calendar şi la ore). Anotimpurile o inspiră egal (cînd nu le traduce în sentiment sau nu le bruiază cu propriile sentimente, ceea ce de regulă face, căci are sentimentul expansiv şi propune şi ea durerea în contagiune) şi le face desene gracile sau acuarele din delicateţe: "Zefirul adie prin trestii/ Se-ntorc rîndunelele./ Sfioase din colţul fereştii/ Surîd micşunelele.// Răsună de rîset dumbrava./ Şi-s zarzării-n floare;/ Iar plopii se leagănă-n slava/ Seninului soare" etc. (*Martie*). Plopii-s pădure deasă, mai în fiecare poem cîte-un pîlc; arar mai apar şi alte specii, dar niciuna atît de compătimitoare şi empatică precum plopii (cu "sărăcia" de har a cărora Ada se identifică; dar şi cu propulsia lor spre cer). Chiar şi-n plină dramă de amor, printre ofuri şi suspine radicale, dacă – şi cît - stă în natură, Ada se pierde în reverii: "Sub poale de sălcii,/ Cu ochiul deschis,/ Aievea mă fură/ Un limpede vis" etc. (*Sub poale de sălcii…*). Estetica de peisaj e sumară, firească, cu descripţii naive şi candide, dar uneori o încearcă oarece nostalgii mai simboliste (dacă vrea cineva să le ia aşa; altminteri, ele pot fi şi oneste nostalgii sămănătoriste): "Stau sub plopul drept/ Pironită-aşa/ Şi nu ştiu ce-aştept/ Şi nu ştiu ce-aş vrea…" etc. (*Amurg de toamnă*). Face de toate-n peisaje, uneori chiar şi un fel de bacoviene (cum poate): "E vînt şi ploaie…/ Ulmii se frîng./ Plopii se-ndoaie,/ Salcîmii plîng" etc. (*Singurătate*). În general însă, creioane delicate, copilăroase: "…Sus, pe muchi de zid,/ Rîndunelele;/ Jos, floarea-şi deschid/ Viorelele;/ Alături, un plop/ Lin se clatină…" etc. (*Pier sub vînt uşor*). De sensibilă, era fără-ndoială sensibilă, numai că n-avea imaginaţie pentru aşa sensibilitate extrem vibratilă. A scris, însă, biata de ea, cu ce avea.

[7] E. Lovinescu, *op. cit.*

BDD-A21724 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 13:28:15 UTC)